

Warszawa, 13.09.2020

Prof. dr hab. Ewa Haman
Katedra Psychologii Poznawczej i Neurokognitywistyki
Wydział Psychologii
Uniwersytet Warszawski

Recenzja osiągnięcia oraz dorobku naukowego
dr Marty Łockiewicz
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia

Dr Marta Łockiewicz złożyła wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia, przedstawiając jako osiągnięcie cykl publikacji pt. „Analiza mechanizmów uczenia się czytania i pisanie w języku angielskim jako obcym u polskich uczniów, szczególnie uczniów z dysleksją” oraz towarzyszący dorobek naukowy. Poniższa recenzja odwołuje się do kryteriów oceny wyszczególnionych w ustawie z dn. 20 lipca 2018 „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. 2020, poz. 85, z późniejszymi zmianami) w art. 219.

Habilitantka uzyskała stopień doktora w dziedzinie nauk humanistycznych w zakresie psychologii w roku 2010 na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. Od tego czasu pracuje na stanowisku adiunkta w Zakładzie Psychologii i Psychopatologii Rozwoju Instytutu Psychologii UG. Współpracuje również z innymi instytucjami naukowymi i instytucjami kultury, realizując projekty badawcze i uczestnicząc w programach współpracy międzynarodowej.

1. Ocena osiągnięcia naukowego (cykl publikacji)

Opisany w autoreferacie i zawarty we wniosku cykl publikacji obejmuje 7 artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych ujętych w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt. 2 lit. b „Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce”. Habilitantka jest pierwszą autorką sześciu z tych artykułów. Łącznie w sześciu artykułach ma po jednej współautorce, a w siódmym artykule – dwie współautorki. We wniosku („Wykaz osiągnięć...”) jest jasno określony wkład merytoryczny Habilitantki w każdy z artykułów i nie ulega wątpliwości, że w każdym przypadku spełniony jest warunek z art. 219, ust. 2 dotyczący indywidualnego i zasadniczego wkładu w publikację, począwszy od koncepcji teoretycznej, przez wybór metod badawczych, opracowanie procedur, zbieranie i analizę

danych, po interpretację wyników i samo przygotowanie publikacji oraz jej dopracowywanie po uwagach recenzentów, itp. (w zależności od tekstu). Warto również docenić fakt, że trzy z artykułów zostały opublikowane w czasopismach z listy JCR: *Annals of Dyslexia*, IF = 2,171; *Frontiers in Psychology*, IF = 2,089; oraz *Learning and Individual Differences*, IF = 1,631), a wszystkie siedem jest łącznie cytowanych 45 razy (wg scholar.google, dostęp: wrzesień 2020), przy czym tylko jeden nie ma żadnych cytowań. Cały cykl tematyczny można też poszerzyć o kolejne dwa artykuły (Łockiewicz, Jaskulska, 2015, 2019b), które jednak formalnie nie weszły do cyklu, ponieważ zostały opublikowane w czasopismach, które nie znalazły się w wykazie, o którym mowa w art. 267 ust. 2 pkt. 2 lit. b „Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce”.

Tematyka cyklu dotyczy głównie procesów poznawczych leżących u podstaw uczenia się czytania i pisania w języku obcym (tu: angielskim) przez uczniów polskojęzycznych o typowym rozwoju i z dysleksją rozwojową (Jaskulska, Łockiewicz, 2017; Łockiewicz, Jaskulska, 2016; 2018, 2019a; Łockiewicz, Warmbier, 2018)), oraz analizy procesu nauczania języka angielskiego jako obcego (Łockiewicz, Warmbier, 2018). Niejako dodatkowo (ale trafnie) Habilitantka dołączyła do cyklu także artykuł dotyczący wczesnych predyktorów uczenia się języka obcego, w okresie przed rozpoczęciem formalnej nauki czytania i pisania (Łockiewicz, Sarzała-Przybylska, Lipowska, 2018). Jeśli chodzi o przedział wiekowy (oraz etapy rozwoju) brane pod uwagę w wyróżnionym cyklu, to Habilitantka objęła swoimi badaniami dzieci i młodzież od wieku przedszkolnego do adolescencji (w dorobku towarzyszącym znajdują się także prace związane z funkcjonowaniem dorosłych z dysleksją). Habilitantka w swoich pracach starała się pokazać jak czynniki wewnętrzne (np. werbalna pamięć robocza, przetwarzanie fonologiczne, świadomość fonologiczna) i zewnętrzne (np. proces dydaktyczny) warunkują uczenie się czytania i pisania w języku obcym oraz na czym polega transfer językowy z języka ojczystego w uczeniu się czytania i pisania w języku obcym, zwłaszcza w przypadku uczniów z dysleksją. Jednym z miarę oczywistych wniosków jest występowanie transferu negatywnego (popołnianie błędów w języku obcym wynikających z nietrafnego kopiowania zasad z języka ojczystego). Jednak prace Habilitantki pokazują także transfer pozytywny (pozytywną korelację między poprawnością i szybkością czytania w obu językach) oraz trudności w nauce języka obcego (w zakresie czytania i pisania) spowodowane deficytami przetwarzania fonologicznego przejawianymi w języku ojczystym. Uważam, że głównym wątkiem tego cyklu jest: (1) wskazanie procesów poznawczych i umiejętności w języku ojczystym, które rzutują na umiejętności czytania i pisania w języku obcym, w sytuacji, kiedy systemy ortograficzne obu języków różnią się od siebie znacząco transparentnością, regularnością i spójnością oraz (2) udokumentowanie częściowej odmienności tych procesów u osób o typowym rozwoju i z dysleksją.

Badania te, chociaż ich schematy badawcze były złożone, a towarzyszyły im zaawansowane analizy statystyczne, mają też swój aspekt praktyczny – wprost prowadzą do formułowania zaleceń dotyczących dydaktyki nauczania angielskiego, jako języka obcego, co bardzo istotne także w przypadku uczniów z dysleksją. Tego typu zalecenia oparte na dowodach

naukowych (danych empirycznych), ciągle są rzadkością w dydaktyce nauczania w Polsce i tym bardziej należałoby je docenić.

Co prawda, pewną słabością prezentowanych badań są stosunkowo niewielkie próby badawcze: od 30 osób badanych w badaniu dotyczącym wczesnych predyktorów uczenia się języka obcego przez dzieci w wieku przedszkolnym do 93 licealistów w badaniu związku między przetwarzaniem fonologicznym w języku ojczystym a umiejętnością pisania w języku obcym, przy ok. 50 osobach w badanych grupach uczniów o typowym rozwoju i z dysleksją w innych badaniach opisywanych w artykułach składających się na cykl. Gdyby chodziło o badania eksperymentalne, to do niedawna byłyby to liczby wręcz imponujące, jednakże stosowane przez Habilitantkę wielozmiennowe schematy korelacyjne, raczej wymagałyby większych prób (por. Brysbaert, 2019), chociaż przyznać muszę, że środowisko psychologiczne raczej niechętnie przyjmuje to do wiadomości (zapewne ze względu na wyzwanie organizacyjne jakie stanowi zawsze rekrutacja osób do badań). Liczebność prób w badaniach prezentowanych przez Habilitantkę nie odbiega od przeciętnej w innych korelacyjnych badaniach psychologicznych (psycholingwistycznych), więc nie chodzi tutaj o poważny zarzut metodologiczny. Raczej, chodzi mi o wskazanie, że zwłaszcza przy uzyskiwaniu nieoczekiwanych i zaskakujących efektów (a takie także Habilitantka raportuje), oraz przy niewątpliwiej potrzebie przekładania wyników prezentowanych badań na praktykę nauczania, niepewność co do płynących z badań wniosków można by zredukować m. in. powiększając badane grupy.

W prezentowanym cyklu niewątpliwie przeważają wątki psycholingwistyczne i poznawcze, co w pełni uzasadnia wnioskowanie o przyznanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologii. Jednakże, uważam dorobek Habilitantki za interdyscyplinarny lub wręcz międzydziedzinowy i jestem przekonana, że sam cykl publikacji mógłby zostać przedstawiony także jako osiągnięcie w dyscyplinie językoznawstwa (dziedzinie humanistyki) lub pedagogiki (choć w dyscyplinach tych interdyscyplinarność bywa ciągle w Polsce mniej doceniana niż w psychologii – co jest oczywiście moją subiektywną oceną).

Zapoznawszy się z cyklem publikacji dotyczącym mechanizmów czytania i pisania w języku obcym przez uczniów polskojęzycznych (z lub bez dysleksji), zawierającym 7 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych o ustalonej renomie, stwierdzam, że stanowi on znaczny wkład w rozwój psychologii (głównie psycholingwistyki), a także w rozwój językoznawstwa (stosowanego) oraz pedagogiki, dzięki czemu z naddatkiem spełnia warunek „Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce” (art. 219, ust.1, pkt. 2).

2. Ocena towarzyszącego dorobku naukowego

W dorobku towarzyszącym osiągnięciu głównemu Habilitantka przedstawiła w autoreferacie:

(1) dwa artykuły ściśle wiążące się tematycznie z tym osiągnięciem (Łockiewicz, Jaskulska, 2015, 2019b);

(2) trzy publikacje dotyczące nauczania języka angielskiego jako obcego (Bogdanowicz, Bogdanowicz, Łockiewicz, 2015; Łockiewicz, 2011; 2019);

(3) dwa artykuły dotyczące porównań międzyjęzykowych w zakresie roli deficytu fonologicznego w uczeniu się czytania i pisania w języku obcym przez uczniów o typowym rozwoju i z dysleksją (Łockiewicz, Jaskólska, Fawcett, 2019; 2020),

(4) pięć publikacji dot. poznawczego podłoża typowego i nietypowego rozwoju umiejętności czytania w języku polskim (Łockiewicz, Cicholewska, 2017; Łockiewicz, Kalka, 2008¹; Łockiewicz, Matuszkiewicz, 2016; Mielnik, Łockiewicz, Bogdanowicz, 2015; Wieczorek, Łockiewicz, Bogdanowicz, 2016);

(5) trzynaście prac dotyczących funkcjonowania osób dorosłych z dysleksją (Bogdanowicz, Łockiewicz, Bogdanowicz, Pąchalska, 2014; Bogdanowicz, i in., 2016; Kalka, Łockiewicz, 2017; Łockiewicz, 2008; Łockiewicz, Bogdanowicz, 2013; Łockiewicz, Bogdanowicz, Bogdanowicz, 2014; Łockiewicz, Bogdanowicz, Bogdanowicz, Karasiewicz, Pąchalska, 2012; Łockiewicz, Karasiewicz, Bogdanowicz, Bogdanowicz, 2013; Pąchalska, Bogdanowicz, Tomaszewska, Łockiewicz, Bogdanowicz, 2009; 2012; Płotek i in., 2014; Wójtowicz, Łockiewicz, Bogdanowicz, 2012; Zaleska, Łockiewicz, Bogdanowicz, 2012)²;

(6) sześć publikacji dot. wątków psychologicznych w edukacji (Fuertes, Sousa, Łockiewicz, Nunes, Lino, 2018; Jankowska, Bogdanowicz, Shaw, Łockiewicz, 2012; Jankowska, Bogdanowicz, Łockiewicz, 2013; Łockiewicz, 2010; Łockiewicz, Nilidzińska, 2008; Pietraszek, Łockiewicz, Jankowska, 2017)³;

(7) trzy publikacje dot. więzi matki i dziecka (Chrzan-Dętko, Łockiewicz, 2015; Jankowska i in., 2017; Pawlicka, Łockiewicz, Szulman-Wardal, 2014);

(8) dwie publikacje dotyczące relacji małżeńskich i sprawowania opieki zastępczej nad dzieckiem (Łockiewicz, Jankowska, 2012; Jankowska, Łockiewicz, 2012).

Łącznie daje to 36 publikacji (w tym 4 opublikowane przed doktoratem). Dorobek ten uważam zdecydowanie za świadczący o istotnej i bogatej aktywności naukowej Habilitantki. Dołączenie do niego kilku publikacji sprzed doktoratu jest pewną niezręcznością, nie ma jednak znaczenia dla ogólnej oceny, a być może wynikało z chęci pokazania spójności tematycznej podejmowanych problemów badawczych przed i po doktoracie. Zresztą w „Wykazie osiągnięć naukowych”, wskazane są wyłącznie teksty opublikowane po doktoracie. Spora część prac dotyczy tematyki dysleksji (w tym funkcjonowania osób dorosłych z dysleksją, np. deficytów pamięci, zasobów psychologicznych, kreatywności). Wśród nich znalazło się także ważne narzędzie diagnostyczne dla adolescentów i osób dorosłych (Bogdanowicz i in, 2016). Jednakże ogólnie zakres tematyki podejmowanej przez Habilitantkę znacząco wykracza poza

¹ Tu należy zwrócić uwagę, że dołączono do dorobku rozdział, który ukazał się przed uzyskaniem stopnia doktora (co nastąpiło w 2010 r.)

² Tu ponownie należy zwrócić uwagę na dwie publikacje sprzed doktoratu (lata publikacji: 2008, 2009)

³ Jedna publikacja sprzed doktoratu (2008)

psycholingwistykę i można uznać, że jest wręcz imponujący, zwłaszcza, że w przypadku aż trzynastu publikacji z dorobku towarzyszącego, jest Ona pierwszą lub jedyną autorką.

Większość publikacji to publikacje współautorskie, czasem w stosunkowo dużych zespołach, co moim zdaniem bardzo dobrze świadczy o umiejętnościach współpracy naukowej Habilitantki, zarówno w roli wiodącej (o czym zaświadczył już cykl publikacji przedstawiony jako osiągnięcie główne), jak i w roli bardziej szeregowego współpracownika. Na szczególną uwagę zasługuje Jej współpraca międzynarodowa, zarówno w ramach projektu naukowego, którym kierowała, jak i w ramach programu współpracy sieciowej COST IS1401 *European Literacy Network*. Habilitantka kierowała projektem naukowym finansowanym przez NCN (program Harmonia), dzięki czemu nawiązała trwałą i sformalizowaną współpracę z prof. Angelą Fawcett z Uniwersytetu w Sheffield, Wielka Brytania. Współpraca ta już zaowocowała dwoma publikacjami (2019, 2020) i nowym wątkiem badawczym: porównaniami międzyjęzykowymi. Porównania takie wydają się obecnie w obszarze psycholingwistyki kwestią niezmiernie istotną i stwarzają dodatkową szansę na włączenie się Habilitantki w aktualny dyskurs naukowy na arenie międzynarodowej, co zresztą już się stało za sprawą wcześniejszych publikacji, aktywności konferencyjnej, a także udziału w *European Literacy Network*.

Ten ostatni fakt uważam za bardzo ważny przejaw aktywności naukowej Habilitantki na arenie międzynarodowej. Jej członkostwo w programie sieciowym COST IS1401 *European Literacy Network* (ELN) w roli zastępczyni członka komitetu zarządzającego zaowocowało różnorodną aktywnością. Na przykład, dzięki temu członkostwu Habilitantka m. in. odbywała wizyty naukowe w zagranicznych ośrodkach (w tym *Short Term Scientific Mission* na uniwersytecie w Bangor, Wielka Brytania), obecnie prowadzi profil ELN na Twitterze. Wskazuje to na docenienie jej wkładu w program przez komitet zarządzający. Efektem tej współpracy jest także ważna publikacja (Fuertes i in., 2018).

Na aktywność naukową Habilitantki składa się również:

(1) 37 wystąpień na konferencjach (17 na konferencjach krajowych/polskich, 20 na międzynarodowych), w tym w aż 20 przypadkach były to wykłady plenarne lub wygłoszane na zaproszenie;

(2) udział w organizacji konferencji krajowych i międzynarodowych (6 konferencji międzynarodowych, 5 krajowych);

(3) wymiana naukowa – pobyt naukowy na University of Applied Sciences and Arts of Lisbon, Portugalia (2017/18) oraz inne zagraniczne robocze wyjazdy naukowe;

(4) członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych (4 organizacje międzynarodowe, jedna krajowa);

(5) recenzowanie artykułów w czasopiśmie naukowych (w tym 7 recenzji dla czasopism z określonym IF);

(6) realizacja mniejszych grantów naukowych finansowanych przez jednostkę macierzystą – Uniwersytet Gdański.

Lista ta dobitnie potwierdza, że Habilitantka wykazuje istotną aktywność naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności w instytucjach zagranicznych (art. 219, ust.1, pkt. 3). Co więcej, za swoją działalność naukową, wdrożeniową i popularyzatorską Habilitantka była doceniana uzyskując Medal Komisji Edukacji Narodowej przyznawany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (2018) oraz Nagrodę Naukową Polskiego Towarzystwa Dysleksji (2015). Warto także podkreślić, że chociaż obecnie nie jest to wymagane przez „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”, Habilitantka w „Wykazie osiągnięć naukowych” podaje sumaryczny *Impact Factor* (IF) dla swoich publikacji od 2010 r., który wynosi 16,693, oraz liczbę cytowań (w tym bez autocytowań) i *Index Hirscha* (H), które wg bazy *Scopus* wynosiły w momencie składania wniosku: cytowania (bez autocytowań) 45, H – 5; a wg bazy *Web of Science*: cytowania – 32, H – 4. Uważam, że jest to dobra i godna poparcia praktyka, chociaż formalnie nie stanowi już oficjalnie kryterium oceny w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Zresztą, sprawdzenie aktualnego stanu cytowań i H wg scholar.google wypada jeszcze korzystniej: liczba cytowań (z autocytowaniami) wynosi obecnie 235, a H – 8. Wyszukiwarka ta może lepiej odzwierciedlać widoczność dorobku naukowego Habilitantki nie tylko na arenie międzynarodowej, ale i w Polsce, ponieważ uwzględnia wiele publikacji spoza listy JCR, w tym publikacje w języku polskim. Tymczasem widoczność polskich badaczy jest oczywiście niezmiernie ważna w kontekście międzynarodowym, niemniej jednak ich dorobek powinien także znajdować oddźwięk w piśmiennictwie polskim, zwłaszcza jeśli chodzi o tematykę z dużym potencjałem wpływu społecznego (jak oceniam tematykę podejmowaną przez dr Łockiewicz).

Podsumowując uważam, że dr Marta Łockiewicz prowadzi działalność naukową, która przejawia się zarówno w dobrych publikacjach, dostrzeganych na arenie międzynarodowej, w tym opublikowała spójny tematycznie cykl publikacji dotyczących psycholingwistycznej analizy mechanizmów uczenia się czytania i pisania w języku angielskim jako obcym u polskich uczniów, szczególnie uczniów z dysleksją, jak i w aktywności konferencyjnej, aktywności organizacyjnej (w tym działalność w międzynarodowym programie sieciowym, realizacja grantu NCN) i recenzenckiej. W swojej recenzji pokazywałam, że dorobek ten ma charakter interdyscyplinarny i zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym, z nadatkiem spełnia warunki stawiane w aktualnym „Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. 2020, poz. 85, z późniejszymi zmianami, art. 219) kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Dlatego też wnioskuję o dopuszczenie Habilitantki do dalszych etapów postępowania oraz przyznanie dr Marcie Łockiewicz stopnia doktora habilitowanego.

Ewa Łowien